

การลดความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรมอย่างยั่งยืนยุคเปลี่ยนผ่านประเทศไทย

The reduction of sustainable inequality and unfair Transitional period of Thailand

วิศาล ศรีมหาวิโร *

สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

Wisarn Srimahawaro *

Community Development, Faculty of Humanities and Social Sciences, Suratthani Rajabhat University

บทคัดย่อ

บทความเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะนำเสนอหรือชี้ให้เห็นการลดความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรมที่เป็นปัญหาเรื้อรังสะสมยาวนาน การต่อสู้ของอำนาจทางสังคมภายใต้บริบทและกลไกรัฐประชาธิปไตยไทยที่ดำเนินมากว่าแปดสิบกว่าปี สอดคล้องกับคำถามที่ประเทศทั่วโลกถูกตั้งคือ “Why Nations Fail” ทำไมมาตรฐานทางเศรษฐกิจแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันมาก ประเทศหนึ่งร่ำรวยมากอีกประเทศหนึ่งยากจนมาก เมื่อได้ตรวจสอบสมมติฐานทางทฤษฎีแล้วไม่ว่าจะเป็นสมมติฐานทางภูมิศาสตร์ สมมติฐานทางวัฒนธรรม และสมมติฐานความรู้ ไม่ได้มีนัยสำคัญต่อความแตกต่างเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรม หากแต่สาเหตุหลักของความแตกต่างเรื่องดังกล่าว มีพื้นฐานที่มาจากการศึกษาประชาชนในประเทศนั้นชาติสิทธิทางการเมืองต่างหาก จนนำไปสู่ความขัดแย้งและการเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง ในหลายประเทศรวมทั้งประเทศไทยที่เริ่มปรากฏการณ์ให้เห็นเด่นชัดมาตั้งแต่ปี 2548 เกิดการรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 เหตุการณ์ 19 พฤษภาคม 2553 เกิดวาทกรรม “ปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง หรือ เลือกตั้งก่อนปฏิรูป” นำสู่การรัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557 และร่างรัฐธรรมนูญฉบับที่ 20 ที่อธิบายว่าเป็นยุคเปลี่ยนผ่าน ผู้เขียนเชื่อว่าการมุ่งแก้ปัญหาระบบอย่างเดียวไม่สามารถที่จะบรรลุวิสัยทัศน์ “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ได้ หากไม่พัฒนาคนควบคู่กันไป นั่นคือการพัฒนาประชาชนและราษฎรให้มีความเป็นพลเมือง ส่งเสริม ขยายฐานสิทธิทางการเมืองของประชาชนให้กระจายไปทุกระดับ ผู้นำประเทศดำเนินนโยบายและแผนบริหารประเทศที่ถูกต้อง จากคนที่ถูกต้อง กลไกต่างๆ จะขับเคลื่อนโดยธรรมชาติ ปัญหาความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรมจะลดลงและความเจริญจะตามมาเองเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน

คำสำคัญ : ความเหลื่อมล้ำ, ไม่เป็นธรรมอย่างยั่งยืน, ยุคเปลี่ยนผ่าน

Abstract

This article is intended to be a presentation with the reduction of unequal and unfair as the root of problems. Since the struggle of social authority under the context and the state of democracy in Thailand for more than 80 years. In accordance with the questions that the world is set is why nation fail why the standard of the economy of each country has a very different. One is very rich country, another country is very poor. When examined the assumption of the theory, whether, it is an assumption of the geographic location, the assumption of culture, and the assumption of do not know. Do not have any significant

differences toward the inequality and unfair. But the main cause of the difference that is based on the people in that country, lacking of political rights until leading to the political conflict, and demanding the political change in many countries including Thailand that can be seen the phenomenon obviously from the military coup in September 2006 and the event of May 19, 2010. The discourse of political reform before the general election or the general election before the political reform, more over the draft of constitution number 20 that explains about the transitional period of Thailand. The Authors believe that focusing on solving the problem about the system cannot achieve to the vision of “stability, wealth, and sustainable”, unless and until people are not well developed along with the system. People have to be developed in order to become good citizen of their nation. Promotion and expansion of the political rights of the people and distributing to every level in society are importance. The country Leader policy in progress and correct manage plan from correct people, mechanism will people by nature. Thus, the problems of unequal and unfair will be reduced and by itself develop and is sustainable Development.

Keyword: sustainable inequality, unfair Transitional period

บทนำ

หนึ่งในเค้ายุทธศาสตร์หลักของรัฐบาล คสช. (คณะรักษาความสงบแห่งชาติ) คือ การสร้างความเป็นธรรมในสังคม สอดคล้องกับทิศทางของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 โดยที่สถานะของประเทศและบริบทการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่ประเทศกำลังประสบอยู่ ทำให้การกำหนดวิสัยทัศน์แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ.2560 - 2564) ยังคงมีความต่อเนื่องจากวิสัยทัศน์แผนพัฒนาฉบับที่ 11 ใช้กรอบหลักการของการวางแผนที่น้อมนำและประยุกต์ใช้หลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม การพัฒนาที่ยึดหลักสมดุล ยั่งยืน (Nillakan, L., Lertgrai, P. and Meebua, S., 2016: 209). โดยวิสัยทัศน์ของการพัฒนาในแผนพัฒนาฉบับที่ 12 ต้องให้ความสำคัญกับการกำหนดทิศทางการพัฒนาที่มุ่งสู่การเปลี่ยนผ่านประเทศไทยจากประเทศที่มีรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูง มีการกระจายรายได้และพัฒนาอย่างเท่าเทียม มีระบบนิเวศที่ดี สังคมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและนำไปสู่การบรรลุวิสัยทัศน์ระยะยาว “มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” ของประเทศ โดยกำหนดตำแหน่งทางยุทธศาสตร์ (Country Strategic Positioning) ให้สอดคล้องกับจุดแข็งของประเทศ จึงต้องสนับสนุนให้ประชาชนมีการปรับทางเศรษฐกิจและสังคม (Meebua, S., Uejitmet, W. and Subsin, W. 2017: 130) และบริบทในอนาคตคือ “ประเทศไทยเป็นประเทศรายได้สูงที่มีการกระจายรายได้อย่างเป็นธรรม เป็นศูนย์กลางด้านการขนส่งและโลจิสติกส์ของภูมิภาคสู่ความเป็นชาติการค้าและการบริการ (Trading and Service Nation) เป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรกรรมที่ยั่งยืน แหล่งอุตสาหกรรมสร้างสรรค์ และมีนวัตกรรมสูงที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม” โดยยุทธศาสตร์ที่ 2 ได้แก่ ยุทธศาสตร์การสร้างความเป็นธรรม ลดความเหลื่อมล้ำในสังคม (Suratthani Provincial Administration Organization. 2016: 1-3) การแสวงหายุทธศาสตร์แก้ปัญหาความไม่เป็นธรรมและเหลื่อมล้ำของประเทศไทยนั้น มีข้อพิจารณาที่น่าสนใจ ด้วยข้อมูลจากหนังสือ ภู่วิถีชาติดิบทเรียนสะเทือนโลก (Why Nations Fail) ซึ่งเขียนโดย Daron Acemoglu James A. Robinson and Bodin Pornwilawan (2016: 11-12) เป็นผู้แปลที่ได้กล่าวถึงความแตกต่างใหญ่หลวงทั้งในแง่รายได้และมาตรฐานการครองชีพ ระหว่างประเทศ

ร่ำรวยในโลกอย่างสหรัฐอเมริกา อังกฤษ และเยอรมัน กับประเทศยากจนเช่นในแถบแอฟริกา ส่วนใต้ทะเลทราย
สะฮารา อเมริกากลาง และเอเชียใต้เป็นต้น

แอฟริกาเหนือกับตะวันออกกลางกำลังสะท้อนด้วยเหตุการณ์ “อาหรับสปริง” ที่เริ่มจาก “การปฏิวัติ
ดอกมะลิ” กระแสปฏิวัติต่อต้านกลุ่มอภิสิทธิ์ชนรุนแรงได้ลุกลามไปยังส่วนอื่นของตะวันออกกลาง ทั้งอียิปต์
บาห์เรน ลิเบีย ซีเรีย และเยเมน รวมทั้งเกาหลีเหนือ เซียร์ราลีโอนและซิมบับเว มูลเหตุความไม่พอใจ คือเรื่อง
ความยากจนพลเมือง ซึ่งเป็นประชาชนเกินครึ่งประเทศยากจน ข้อสรุปของประเทศเหล่านี้ คือ เรามีทั้งปัญหา
คอร์รัปชัน การกดขี่ประชาชน แล้วก็ระบบการศึกษาห่วยๆเราอยู่ในระบบเน่าเฟะที่ต้องเปลี่ยน “หวังว่าไม่เกินสิ้น
ปีนี้เราจะได้รัฐบาลที่มาจากเลือกตั้ง ได้มีเสรีภาพแบบสากล แล้วก็ปิดฉากคอร์รัปชันที่ครอบงำประเทศนี้ได้”
ผู้ประท้วงในจัตุรัสทahrirต่างพูดเป็นเสียงเดียวกันว่ารัฐบาลทั้งคอร์รัปชัน บกพร่องในการให้บริการสาธารณะ
และผู้คนในประเทศของพวกเขาไม่เท่าเทียมกัน “ตูนิเซียเป็นสังคมที่ไม่ยุติธรรมมีการกดขี่และปิดกั้นการ
เปลี่ยนแปลงโดยสันติ และกำลังเป็นระเบิดเวลา” ทั้งชาวอียิปต์และตูนิเซียต่างมองว่าปัญหาทางเศรษฐกิจของ
พวกเขามีพื้นฐานมาจากการขาดสิทธิทางการเมือง ข้อเรียกร้องเหล่านี้เน้นประเด็นการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง
ทั้งสิ้น ในขณะที่เรื่องการขึ้นค่าแรงขึ้นต่ำนั้นอยู่แต่ในข้อเรียกร้องช่วงเปลี่ยนผ่านที่จะบังคับใช้ภายหลังเท่านั้น
ชาวอียิปต์มองออกว่าปัญหาเหล่านี้มีรากฐานมาจากรื่องการเมือง พวกเขาเชื่อว่าอุปสรรคทางเศรษฐกิจที่พวกเขา
ต้องเผชิญมาจากกลุ่มอภิสิทธิ์ชนเล็กๆเพียงกลุ่มเดียวที่ยึดอำนาจทางการเมืองในอียิปต์ไว้และใช้อำนาจดังกล่าว
ในทางที่ผิด “พวกเขารู้ว่านี่คือสิ่งแรกที่ต้องเปลี่ยน” นักวิเคราะห์ชาวส่วนใหญ่มักเน้นว่า “ผู้นำอียิปต์เพียง
ดำเนินนโยบายและแผนบริหารประเทศที่ไม่ถูกต้อง ขอเพียงผู้นำเหล่านี้ได้รับคำแนะนำที่ถูกต้องจากคนที่ถูกต้อง
ความเจริญก็จะตามมาเอง แท้จริงอียิปต์ไม่ได้ยากจนเพราะเหตุอื่นใดนอกจากถูกอภิสิทธิ์ชนส่วนน้อยปกครอง
พวกเขาจัดระเบียบสังคมเพื่อชักประโยชน์เข้ากระเป๋า กวาดอำนาจทางการเมืองมาอยู่ในวงแคบเพื่อสร้างความ
มั่งคั่งให้ตัวเอง” (Bodin Pornwilawan (2016: 13-15) ปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่กล่าวมา ทำให้คิดถึงประเทศไทย
เวลานี้ว่ามีอะไรที่คล้ายคลึงกันหรือไม่ แล้วกรณียุคเปลี่ยนผ่านประเทศไทยในปัจจุบันไปสู่อนาคตด้วย “วิสัยทัศน์
มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” และ “นโยบายประชารัฐ” เราจะเปลี่ยนแปลงปฏิรูปการเมืองอย่างไรที่จะเป็นการคืน
ความสุขให้กับประชาชนที่ทำให้ความยากจนเหลื่อมล้ำและความขัดแย้งแบ่งขั้วไม่กลับมาอีกความขัดแย้งใน
สังคมการเมืองไทยและหลักการว่าด้วยความเหลื่อมล้ำของโลก

ปัญหาความขัดแย้งในสังคมการเมืองไทย จนนำไปสู่การเมืองแบบแบ่งขั้วแบ่งฝ่าย (Polarization of
politics) ที่มีสายธารความขัดแย้งปรากฏรุนแรงเด่นชัดมาตั้งแต่ ปี 2548 จนนำไปสู่เหตุการณ์รัฐประหาร 19
กันยายน 2549 เหตุการณ์ 19 พฤษภาคม 2553 การต่อสู้ทางการเมืองลุกลามออกนอกสภา เกิดวาทกรรมการ
ต่อสู้เชิงยุทธศาสตร์ “ปฏิรูปก่อนเลือกตั้ง หรือเลือกตั้งก่อนปฏิรูป” นำไปสู่การรัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557
นับเป็นครั้งที่ 13 ที่ทำการรัฐประหารสำเร็จในจำนวน 26 ครั้ง (Supasawas, C. 2016: 28) ของการ
เปลี่ยนแปลงทางการเมืองไทย หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475จากสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาเป็น
ประชาธิปไตย ในเวลา 80 กว่าปี นำสู่รัฐบาล คสช.และรัฐธรรมนูญฉบับที่ 20 จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า
วิกฤติการณ์ทางการเมืองไทยที่เกิดจากการรัฐประหารต้องนำไปสู่การร่างรัฐธรรมนูญใหม่ซึ่งเป็นการแก้ปัญหาที่
“ระบบ” คือใช้กฎหมายและกลไกรัฐเข้าแก้ไขเป็นการใช้กฎหมายล้อมคน แต่ก็เกิดคำถามตามมามากมายเช่นกัน
เช่น รัฐธรรมนูญที่ผ่านประชามติดังกล่าวจะแก้ทุจริต คอร์รัปชัน ความขัดแย้งและความเหลื่อมล้ำไม่เป็นธรรมได้
แค่ไหน หากไม่ได้มีการปรับแก้คน บทความนี้ผู้เขียนมีความเชื่อว่าหากเราต้องการรัฐบาลที่ดี มีลักษณะธรรมาภิ
บาล (Good Governance) ดำเนินนโยบายที่ดีถูกต้องเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง การมุ่งพัฒนา “คน” ดังคำ
กล่าวของนักปราชญ์ขงจื้อ “ต้องสร้างคนก่อนสร้างชาติ” และท่านพุทธทาสที่ว่า “คนดีสำคัญกว่าทุกสิ่ง” มี
ความสำคัญที่ต้องพัฒนาควบคู่ไปกับระบบ ด้วยการพัฒนาหรือสร้างราษฎรให้มีความเป็นพลเมืองมีความรู้
เข้าใจ สิทธิทางการเมืองที่ถูกต้องคงจะช่วยประคับประคองระบบหรือรัฐธรรมนูญที่อาจไม่ใช่ดีที่สุด แต่เหมาะกับ

สถานการณ์และบริบทไทยในยุค “โลกล่อมประเทศ” และมุ่งแก้ปัญหาหลักของประเทศไทย โดยเฉพาะยุคเปลี่ยนผ่านได้หนังสือกวีวิกฤติชาติ บทเรียนสะเทือนโลก Why Nations Fail ที่แปลโดยบดินทร์ พรวิลาวัณย์ (2016: 51-52) ได้กล่าวถึงสังคมไม่จำเป็นต้องพัฒนาหรือเลือกใช้สถาบันที่ดีกับการเติบโตทางเศรษฐกิจหรือความเป็นอยู่ของประชาชนที่สุดก็ได้ “ความที่ไม่มีมิติมหาชนนั่นเอง สังคมจะได้รูปแบบไหนจึงขึ้นกับการเมือง ซึ่งก็คือการบอกว่าใครมีอำนาจและอำนาจนั้นใช้ได้ทางใด” นักเศรษฐศาสตร์และผู้วางแผนส่วนใหญ่มุ่งเน้นแค่เรื่อง “ทำอย่างไรดี” แทนที่จะตั้งคำถามว่าประเทศยากจน “ทำอะไรผิด” ในขณะที่ เจ.อาร์ สตีเฟนส์ นักเคลื่อนไหวกบฏในอังกฤษ กล่าวให้ความเห็นว่าสิทธิเลือกตั้งทั่วไปให้ทุกคนเลือกตั้งได้ เป็นกุญแจไขปัญหาของมวลชนไว้ว่า “เรื่องสิทธิเลือกตั้งทั่วไปนั้นเกี่ยวกับปากท้อง สิทธิเลือกตั้งทั่วไปที่ผมว่านี้ หมายความว่า คนทำงานทุกคนในประเทศมีสิทธิสวมเสื้อผ้าคลุมหลัง สวมหมวกดี ๆ คลุมศีรษะ มีหลังคาบ้านดี ๆ คุ้มครองครัวเรือนและมีมือคำติๆบนโต๊ะอาหาร” จึงต้องส่งเสริมและพัฒนาสิทธิทางการเมืองและสิทธิพลเมือง เพื่อเพิ่มพลังอำนาจ (Empowerment) ให้กับประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) เพื่อพัฒนาคุณภาพของประชาธิปไตย (Quality of Democracy) กรณีประเทศไทยจึงต้องเร่งพัฒนารัฐธรรมนูญให้มีความเป็นพลเมืองเสียก่อนหรือพัฒนาค้นคว้าไปกับกฎหมาย

ความเป็นธรรมและความเท่าเทียมของมนุษย์ ซึ่ง Orville boyd Jenkins ในสถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งประเทศไทย (2016: 12) Thailand Research and Development Institute (2016: 12) (<http://google.co.th/trans/ate?hl=2langpair=eu/7clhcu=http://>) ได้ให้ความเห็นว่าความเป็นธรรม (fairness) มักจะมีความสัมพันธ์แนวคิดของความยุติธรรม ที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ถูกต้องและเท่าเทียมกัน การตีความปัญหานี้เป็นปัญหาเนื่องจากข้อจำกัดของประสบการณ์ของมนุษย์และความสมดุลของทุกคนที่ต้องการดี ความเป็นธรรมสามารถตีความว่าเป็นที่เท่ากันในการให้โอกาสหรืออยู่ในผลลัพธ์จากมุมมองในแต่ละจุดอื่นๆ ของมุมมองอาจดูเหมือนไม่เป็นธรรมมีประเด็นที่เกี่ยวข้องได้แก่ ความเท่าเทียมและอุดมคติคุณภาพชีวิตของคนไทย ที่ Reform Commission of Thailand (2010 : 2-6) ได้หารือกันว่า คุณภาพชีวิตของคนไทยควรมีเป้าหมายในระดับอุดมคติ ดังต่อไปนี้ 1) เป็นชีวิตที่มีศักดิ์ศรีและเท่าเทียมกันในฐานะความเป็นมนุษย์ มีส่วนร่วมทางสังคม มีสำนึกต่อประโยชน์สุขของส่วนรวมและมีโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของตน ปราศจากภัยคุกคามจากผู้อื่น หรือการคุกคามซึ่งกันและกัน ตลอดจนอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ และ 3) เป็นชีวิตที่มีหลักประกันในด้านเงื่อนไขการครองชีพ และมีกลไกการคุ้มครองทางสังคม

ความยากจนเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรมมีปรากฏการณ์คล้ายกันทั้งโลก เกิดข้อถกเถียงว่าทำไมประเทศทั่วโลก ประเทศหนึ่งร่ำรวยมาก ประเทศหนึ่งยากจนมากกว่าสาเหตุหลักมาจากปัจจัยใดเป็นหลักทั้งสมมติฐานภูมิศาสตร์ สมมติฐานทางวัฒนธรรมและสมมติฐานความไม่รู้หรือทฤษฎีที่ล้มเหลวจากหนังสือกวีวิกฤติชาติบทเรียนสะเทือนโลก Why Nations Fail ตั้งอ้างข้างต้นแล้ว ได้ข้อสรุปว่าแท้จริงแล้วเป็นเพราะ “เกือบทุกประเทศทั่วโลกมีพื้นฐานมาจากประชาชนขาดสิทธิทางการเมืองต่างหาก พวกเขาต้องการรัฐที่มีประสิทธิภาพ สิ่งแรกที่จะต้องทำคือการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เพื่อให้ได้รัฐบาลที่ดี มีการดำเนินนโยบายและแผนบริหารประเทศที่ถูกต้อง จึงขอเพียงผู้นำประเทศรับคำแนะนำที่ถูกต้องจากคนที่ถูกต้อง ความเจริญก็จะตามมา” ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองจากผลของความขัดแย้งและอยู่ในช่วงปฏิรูปประเทศและยุคเปลี่ยนผ่านพอดี ในมุมมองทางการเมือง คำว่า “คนที่ถูกต้อง” ก็หมายถึงประชาชนผู้มีสิทธิเลือกตั้งนั่นเอง เราจะต้องพัฒนาประชาชนหรือราษฎรให้มีลักษณะความเป็นพลเมือง ซึ่งจะช่วยค้ำจุนระบบ คือ รัฐธรรมนูญและระบบกลไกต่างๆ อีกระดับหนึ่งภายใต้ “วิสัยทัศน์รัฐบาล คสช. มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืนและนโยบายประชารัฐ” ปฏิรูปและสร้างระบบใหม่ขึ้นมาแทนระบบและการเมืองเดิมๆ ให้ประชาชน (พลเมือง) มีอำนาจทางการเมืองอย่างเป็นรูปธรรม โดยพื้นฐานแล้วสังคมยากจน เหลื่อมล้ำไม่เป็นธรรมและขัดแย้ง ต้องมีการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง

โดยปรับแก้ระบบ (รัฐธรรมนูญ) พร้อมกลไกต่างๆและพัฒนาประชาชนหรือราษฎรให้มีความเป็นพลเมืองและส่งเสริมพัฒนาสิทธิทางการเมืองควบคู่กันไป

สิทธิทางการเมืองและความเป็นพลเมือง

สิทธิทางการเมืองนั้น (Mantrap, S. 2011: 1-3) ได้อธิบายไว้ว่า สิทธิทางการเมือง (Political Rights) เป็นประเภทหนึ่งในห้าของสิทธิมนุษยชน นอกเหนือจากสิทธิทางเศรษฐกิจ (Economic Rights) สิทธิทางสังคม (Social Rights) สิทธิทางวัฒนธรรม (Cultural Rights) และสิทธิพลเมือง (Civil Rights) สิทธิทางการเมือง (Political Rights) ได้แก่สิทธิในการมีส่วนร่วมทางการเมืองในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตย หรือ เรียกว่า สิทธิในการเลือกหรือกำหนดวิถีชีวิตของตนเองทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งจะใช้สิทธิดังกล่าวผ่าน ระบบตัวแทนในการเลือกตั้ง หรือ การมีส่วนร่วมทางตรง ก็ได้ ในระบบตัวแทนสิทธิทางการเมืองจะมีความหมายถึงสิทธิในการเลือกผู้แทนเข้าไปบริหารประเทศอย่างเสรีและปราศจากการแทรกแซงใดๆสิทธิในการสมัครผู้แทน สิทธิในการจัดตั้งกลุ่มทางการเมือง และ สิทธิในการเข้าร่วมพรรคการเมือง สิทธิทางการเมืองยังรวมถึงสิทธิในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออกทางการเมือง สิทธิในการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองตามวิถีประชาธิปไตยที่ยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง ในการชุมนุมทางการเมืองอย่างสันติ สิทธิในการเสนอร้องเรียน หรือตั้งข้อเรียกร้องทางการเมือง และสิทธิในการมีส่วนร่วมกับรัฐในการดำเนินกิจการที่เป็นประโยชน์สาธารณะ และประชาชนหรือราษฎรจะใช้สิทธิทางการเมืองได้ถูกต้อง ผู้ใช้สิทธิจะต้องเป็นบุคคลที่มีความเป็นพลเมือง

สำหรับความเป็นพลเมืองนั้น Thaewanarumitkul, P. (2012) ได้ให้ความเห็นว่าถ้าประชาชนเป็น “พลเมือง” จะเกิด “สังคมพลเมือง” จะเป็นการปกครองโดยประชาชนอย่างแท้จริง ถ้าประชาชนเป็น “พลเมือง” ประชาธิปไตย ถึงแม้จะเป็นระบอบประชาธิปไตยแบบผู้แทน (Representative Democracy) คือประชาชนมิได้ใช้อำนาจอธิปไตยโดยตรง แต่ใช้ผ่านการเลือกผู้แทน แต่ยังคงเป็นการปกครองโดยประชาชน มิใช่การปกครอง โดยผู้แทน หรือปกครอง โดยนักการเมือง หรือ พรรคการเมือง เพราะประชาชนที่เป็น “พลเมือง” จะเป็นอิสระไม่อยู่ภายใต้การครอบงำหรือการกะเกณฑ์ของนักการเมืองหรือผู้มีอำนาจคนใด ประชาธิปไตยของประเทศที่มีพลเมืองจึงยังเป็นประชาธิปไตยที่เป็นการปกครองโดยประชาชน มิใช่ปกครองโดยนักการเมือง เมื่อประชาชนในสังคมใดเป็น “พลเมือง” มากถึงจำนวนหนึ่ง (Critical Mass) สังคมนั้นก็จะกลายเป็น Civil Society หรือสังคมที่ประกอบด้วย “พลเมือง” ที่เอาใจใส่ความเป็นไปและมีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของชุมชน ปัญหาของสังคม และปัญหาของบ้านเอง Civil Society นี้ เรามักแปลว่า “ประชาสังคม” แท้ที่จริงแล้ว Civil Society ก็คือ “สังคมพลเมือง” หรือสังคมที่ประกอบด้วย “พลเมือง” นั่นเอง

เมื่อเกิด “สังคมพลเมือง” ขึ้นมาแล้ว สังคมก็จะเข้มแข็งในการถ่วงดุลอำนาจ ทั้งอำนาจทางการเมืองและอำนาจทางเศรษฐกิจ การเมืองภาคประชาชนจะเข้มแข็ง การปกครองท้องถิ่นจะเข้มแข็ง ชุมชนจะเข้มแข็ง ผู้บริโภคจะเข้มแข็ง ประชาชนจะมีบทบาทในการแก้ปัญหาต่างๆไม่ว่าจะเป็นปัญหาสังคม ปัญหาเศรษฐกิจ ปัญหาสิ่งแวดล้อม ปัญหาศีลธรรม ปัญหาจราจร หรือปัญหาอื่นๆทั้งหลาย ก็จะสามารถคลี่คลายแก้ไขได้แทบทั้งหมด เพราะสังคมจะไม่รอคอยหรือเรียกร้องรัฐบาล หรือ ส.ส. มาแก้ไขให้โดยเดียวอีกต่อไป แต่จะช่วยกันแก้ไขทั้งสังคม ใครอยู่ชุมชนใดใครอยู่ภาคส่วนไหน ก็จะช่วยกันแก้ไขในส่วนของตนเอง

พัฒนาการและความหมายของ ประชาชน ราษฎร และพลเมือง Laothamatas, A. (2014) ได้กล่าวว่า คนไทยโดยทั่วไปใช้คำว่าประชาชน (People) และพลเมือง (Citizen) แทบจะไม่ต่างกัน ประหนึ่งว่าสองคำนี้เป็นคำเดียวกัน ความจริงแล้ว “ประชาชน” (People) มีมาทุกยุคทุกสมัย เพราะมันหมายถึงคน มิใช่ผู้ปกครอง (non ruler) ในสมัยโบราณนั้นประชาชนเป็นไพร่หรือทาสเกือบทั้งหมด มีสถานะที่ต่ำเป็นลูกน้อง เป็นข้าช่วงใช้ของขุนนางหรือเจ้าที่ดิน การเมืองสมัยใหม่ได้ปลดปล่อยพวกเขาจากการเป็นไพร่หรือทาสให้เป็นราษฎรหรือเสรี

คนที่มิสถานะทางกฎหมายที่เท่าเทียมกัน เรารวมเรียกอดีตไพร่อดีตทาสและขุนนาง-เจ้าที่ดิน รวมทั้งชนชั้นใหม่ๆทั้งหลายว่า “ราษฎร” ในความหมายของผู้ที่ต้องเสียภาษีให้กับรัฐต้องปฏิบัติตามกฎหมายของบ้านเมือง เช่นเดียวกันหมด คุณูปการอันยิ่งใหญ่ของพระปิยมหาราชก็คือทรงทำให้ไพร่-ทาส กลายเป็นราษฎรนั่นเอง

พลเมือง ถ้าแปลตรงตัวหมายถึง กำลังของเมืองและยังรวมถึงประชาชนและราษฎรด้วย อย่างไรก็ตาม คำว่า “พลเมือง” มีความสำคัญมากกว่าประชาชนและราษฎร เพราะพลเมืองคือคนไทยทั้งหมดที่เป็นกำลังของประเทศ ทั้งในด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมืองการปกครองพลเมืองจะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพ มีหน้าที่ความรับผิดชอบต่อสังคมและรัฐ (Janreung,S.2016: 21) ในขณะที่ Thaewanarumitkul, P.(2012) ได้กล่าวว่า ประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้ ประชาชนจะต้องเป็น “พลเมือง” และคุณลักษณะของความเป็นพลเมืองในสังคมประชาธิปไตย โดยกล่าวว่าการปกครองในระบอบ “ประชาธิปไตย” ไม่เพียงแต่จะต้องมีกติกาหรือรัฐธรรมนูญที่จะกำหนดรูปแบบ หรือระบบ ที่จะใช้ปกครองประเทศภายใต้หลักการดังที่กล่าวมาเท่านั้น สิ่งสำคัญไม่น้อยไปกว่ากันคือ คนหรือประชาชน ผู้ซึ่งเป็น “เจ้าของประเทศ” ที่มีสิทธิเสรีภาพในประเทศอย่างเสมอภาคกัน จะต้องมีความสามารถในการปกครองตนเองระบอบประชาธิปไตยที่เป็น การปกครองโดยประชาชน หรือการปกครองที่ประชาชนปกครองตนเอง จึงจะประสบความสำเร็จได้

“พลเมือง” ของระบอบประชาธิปไตยจึงไม่เหมือนกับ “พลเมือง” ของการปกครองระบอบอื่น “พลเมือง” ของการปกครองระบอบอื่นจะมีคุณสมบัติอย่างไรนั้นขึ้นอยู่กับอำเภอใจของผู้เป็นเจ้าของอำนาจของประเทศจะกำหนดให้เป็น ขณะที่ “พลเมือง” ของระบอบประชาธิปไตย จะเป็นเจ้าของประเทศจึงมีอิสรภาพในการเลือกวิถีชีวิต และมีสิทธิเสรีภาพในการเสมอภาคกันแต่ถ้าทุกคนต่างใช้สิทธิเสรีภาพของตนโดยไม่รับผิดชอบ ไม่คำนึงถึงสิทธิของเจ้าของประเทศคนอื่น ไม่คำนึงส่วนรวม หรือเห็นประโยชน์ของตนเอง สังคมย่อมวุ่นวายมีแต่ปัญหา และประชาธิปไตย หรือ “การปกครองตนเองของประชาชน” เพราะระบอบประชาธิปไตยมิใช่การปกครองตามอำเภอใจ หรือใครอยากจะทำอะไรก็ได้โดยไม่คำนึงถึงส่วนรวมอิสรภาพของ “พลเมือง” จึงมิใช่ อิสรภาพตามอำเภอใจ หากเป็นอิสรภาพที่ควบคู่กับความรับผิดชอบ คือ รับผิดชอบต่อตนเอง ผู้อื่น และสังคม

“ความเป็นพลเมือง (Citizenship)” ของระบอบประชาธิปไตยจึงหมายถึงการเป็นสมาชิกของสังคมที่มีอิสรภาพควบคู่กับความรับผิดชอบ และมี สิทธิเสรีภาพควบคู่กับหน้าที่ โดยมีความสามารถในการยอมรับความแตกต่างและเคารพรับกติกาในการอยู่ร่วมกัน พร้อมทั้งมีส่วนร่วมต่อความเป็นไปและการแก้ปัญหาในสังคมของตนเอง

ประเทศที่มีการปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยอาจมีการให้นิยามคุณสมบัติของ “ความเป็นพลเมือง” ที่แตกต่างกันบ้างแต่โดยสรุปแล้ว “พลเมือง” ในระบอบประชาธิปไตยประกอบด้วยลักษณะ 6 ประการ ดังต่อไปนี้คือ รับผิดชอบต่อตนเองและพึ่งพาตนเองได้ เคารพสิทธิผู้อื่น เคารพความแตกต่าง เคารพหลักความเสมอภาค เคารพกติกา และรับผิดชอบต่อสังคมและส่วนรวม (Thaewanarumitkul,P. 2016: 15-17) คุณสมบัติของ “พลเมือง” ทั้ง 6 ประการนี้ เราสามารถสรุปให้สั้นลงเหลือ 3 ประการคือ หนึ่ง เคารพผู้อื่น เคารพความแตกต่างและเคารพหลักความเสมอภาค สอง เคารพกติกา และ สาม มีส่วนร่วมรับผิดชอบต่อสังคมและพึ่งตนเอง เมื่อประชาชนเป็น “พลเมือง” ก็จะเปลี่ยนจาก “ภาระ” หรือ “ปัญหา” กลายเป็น พละของเมือง หรือ กำลังของเมือง ปัญหาทุกอย่างของสังคมก็จะแก้ได้ สังคมก็จะเข้มแข็งและประชาธิปไตยก็จะประสบความสำเร็จที่ยกระดับไปในระดับสากลได้

หัวใจของประชาธิปไตย คือ สร้างความเป็นพลเมือง พลเมือง = พละ + เมือง = กำลังของเมือง ปัจจุบันไทยมีแต่คนที่เป็น “ภาระ” ของเมือง สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมพลเมือง (Civil Society) ประชาธิปไตยจะประสบความสำเร็จได้ ประชาชนจะต้องเป็น “พลเมือง” ตามระบอบประชาธิปไตยสอดคล้องกับพลเมืองในศตวรรษที่ 21 ซึ่ง (Boonyakiat, Y. 2012: 76-77) ที่ให้ความหมายของพลเมืองในศตวรรษที่ 21 คือ พลเมืองในสังคมประชาธิปไตย จะต้องเป็นพลเมืองโลกที่มีความชำนาญ (skills) 2 ด้าน คือ (1) มี

ความสามารถและชำนาญในการคิดแบบวิเคราะห์ (Critical thinking) และ (2) มีความสามารถและชำนาญในการโต้แย้งอย่างมีประสิทธิภาพ (Ability to argue effectively)

การเปลี่ยนประชาชนให้เป็นพลเมืองที่เป็นพลเมืองที่เรียนจากประเทศเยอรมันนั้น Thaewanarumitkul, P. (2012: 54-58) ได้อธิบายว่า หลังสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงในปี พ.ศ. 2488 ด้วยความพ่ายแพ้ของประเทศเยอรมนี ในที่สุดทำให้ประเทศเยอรมนีต้องพินาศย่อยยับจนแทบสิ้นชาติ เกิดขึ้นมาจากระบอบประชาธิปไตยอย่างไร ประเทศเยอรมนีตะวันตกได้ดำเนินการให้มี “การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง” เพื่อเปลี่ยนประชาชนชาวเยอรมันให้เป็น “พลเมือง” โดยปฏิรูประบบการศึกษาให้เป็น “การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมือง” เพื่อสร้างคนรุ่นใหม่ให้เป็นพลเมืองโดยเริ่มต้นตั้งแต่ชั้นอนุบาล พร้อมกับจัดให้มีการศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองให้กับผู้ใหญ่ ทั้งยังได้มีการปฏิรูปล้อมลชนทั้งโทรทัศน์ วิทยุ และหนังสือพิมพ์ ให้สามารถเสนอข่าวได้โดยเป็นอิสระจากรัฐบาล และส่งเสริมให้พรรคการเมืองรวมถึงองค์กรภาคประชาชนต่างๆทำหน้าที่ให้ความรู้แก่ประชาชนในเรื่องการเมืองด้วย ประเทศเยอรมนีทำสำเร็จโดยใช้ระยะเวลาเพียงประมาณ 15 ปี เท่านั้น คือตั้งแต่เด็กเริ่มเรียนอนุบาลจนจบมัธยมปลาย และทำให้ประเทศเยอรมันมีประชาธิปไตยที่มั่นคงมาจนทุกวันนี้ แล้วประเทศไทยในยุคปฏิรูปการเมืองมีรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ ปี พ.ศ. 2560 แล้วได้มีการเตรียมการให้การศึกษาเพื่อความเป็นพลเมืองไว้มากน้อยเพียงใด

สรุป

คำถามที่ถูกตั้งกับประเทศทั่วโลก “Why Nations fail” ทำไมประเทศทั่วโลกจึงมีความแตกต่างกันมาก ประเทศหนึ่งร่ำรวยมากอีกประเทศหนึ่งยากจนมาก โดยเฉพาะในแง่รายได้และมาตรฐานการครองชีพ เมื่อได้ตรวจสอบสมมติฐานทางทฤษฎีแล้ว สมมติฐานทางภูมิศาสตร์ สมมติฐานทางวัฒนธรรม และสมมติฐานความไม่รู้ ไม่ได้มีนัยแห่งความแตกต่างเลย หากแต่ขึ้นกับความแตกต่างด้านพื้นฐานที่มาจากการศึกษาทางการเมืองของประชาชนหลายประเทศทั่วโลกประสบกับรัฐบาลที่มีแต่ปัญหาคอร์รัปชัน การกดขี่ประชาชน ระบบการศึกษาที่ไม่เหมาะสมและบกพร่องในการให้บริการสาธารณะ ผู้คนในประเทศมีโอกาสไม่เท่าเทียมกัน เกิดความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรมจนนำไปสู่การเรียกร้องให้มีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองในหลายประเทศรวมทั้งประเทศไทย พวกเขาต้องการรัฐบาลที่ดี มีประสิทธิภาพ มีลักษณะธรรมาภิบาลเข้ามาบริหารจัดการทรัพยากร (Lertgrai, P. Muenhat, S. Nilkarn, L., 2017: 176) ให้องค์กร หน่วยงานดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ และบริการสาธารณะที่เกิดความเท่าเทียม

ปัญหาความเหลื่อมล้ำไม่เป็นธรรมในมุมมองการแก้ปัญหาทางการเมือง เราจึงต้องมุ่งแก้ปัญหาเรื่องสิทธิทางการเมืองของประชาชนให้มีการกระจายทั้งประเทศทั้งระดับบน ระดับกลางและโดยเฉพาะระดับรากหญ้า การเมืองภายใต้ประชาธิปไตยของไทยจาก พ.ศ.2475 เป็นเวลา 80 กว่าปี ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นและดำรงอยู่สะสมมาสู่ต้นธารความขัดแย้งที่รุนแรงมาตั้งแต่ปี 2558 นำไปสู่การรัฐประหาร 19 กันยายน 2549 เหตุการณ์ 19 พฤษภาคม 2553 เกิดวาทกรรม “ปฏิรูปก่อนเลือกตั้งหรือเลือกตั้งก่อนปฏิรูป” นำสู่การรัฐประหาร 22 พฤษภาคม 2557 รัฐบาล คสช. ภายใต้วิสัยทัศน์ มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน และนโยบายประชารัฐ ร่างและผ่านประชามติรัฐธรรมนูญฉบับที่ 20 ซึ่งเป็นการแก้ปัญหามุ่งไปที่ระบบ แต่ประเด็นสำคัญของบทความนี้ ผู้เขียนมีความเชื่อว่าแม้เราจะได้รับรัฐธรรมนูญที่ดีเพียงใดก็ตาม หากไม่พัฒนาทางการเมืองให้มีคุณลักษณะที่เหมาะสมสอดคล้องกับระบบประชาธิปไตยแล้วก็จะเป็นการยากที่จะได้รัฐบาลที่ดีมีประสิทธิภาพเข้ามาแก้ปัญหารากฐานของประเทศ โดยเฉพาะปัญหาความเหลื่อมล้ำและไม่เป็นธรรม นั่นคือการเร่งพัฒนาหรือสร้างประชาชนหรือราษฎรให้มีความเป็นพลเมือง ซึ่งจะนำไปสู่การทำให้ประชาชนมีสิทธิทางการเมือง เมื่อประชาชนมีสิทธิทางการเมืองที่ถูกต้อง กระจายไปในทุกระดับได้คนที่เลือกผู้แทนและผู้หน้าที่ถูกต้อง ดำเนินนโยบายและแผน

บริหารประเทศที่ถูกต้อง กลไกต่างๆ จะขับเคลื่อนตัวมันเองอย่างถูกต้องและเป็นระบบปัญหาต่างๆ จะค่อยๆ คลี่คลายลงได้และกรณีประเทศไทยยุคเปลี่ยนผ่านจะต้องเป็นดังคำกล่าว ในสุนทรพจน์ก้องโลกของ Sukpricha, T, et al. (2016) ที่ว่าไม่ใช่แค่ “คำพูด” แต่มันคือ “วิธีคิด” (ที่อยู่เบื้องหลังคำพูดนั้น) ไม่ใช่แค่ “วิธีคิด” แต่มันคือ “ยุทธศาสตร์” ไม่ใช่แค่ “ยุทธศาสตร์” แต่มันคือ “ความเปลี่ยนแปลง” ไม่ใช่แค่ความเปลี่ยนแปลง แต่มันคือ “ประวัติศาสตร์” ไม่ใช่แค่ประวัติศาสตร์ แต่มันคือ “จุดหักเหแห่งอารยธรรมมนุษยชาติ” ประเทศไทย

Reference

- Amartya Sen. (1998). *Nobe Prize winner (economics), achievement* : Contribution to warfare economics.
- Laothamatas, A. (2011). *Citizen Politics*. 3rd edition Bangkok: Public House, Cabinet and Gazette.
- Available: <http://www.nesdb.go.th/portals/o/home/gov/policy51/reportly1>.
- Pornwilawan, B. (2016). *Why Nations Fail*. Translate. Bangkok: Binggo Press.
- Reform Commission (RC). (2010). *CR Frame Work in Matichon 5th September 2010*. Page 9. Bangkok. Matichon Press.
- Lertgrai, P. Muenhat, S. Nilkarn, L.(2017). Development of theoretical learning organization. *Nagabut Journal Review Nakhon Si Thammarat Rajabhat University*. 9 (1) . Nakhon Si Thammarat: Nakhon Si Thammarat Rajabhat University. (in Thai)
- Meebua, S. Uejitmet, W. Subsin,W. (2017). Changes in The Way of Life and The Impact of Tourism on The Local Way of Kiriwong Life. *Narkbhut Paritat Journal. Review*, 7 (2). Nakhon Si Thammarat: Nakhon Si Thammarat Rajabhat University. (in Thai)
- Nillakan, L. Lertgrai, P. and Meebua, S. (2016). Sufficiency Economy in school. *Nagabut Journal Review Nakhon Si Thammarat Rajabhat University*. 8(1) . Nakhon Si Thammarat: Nakhon Si Thammarat Rajabhat University. (in Thai)
- Mantrap, S. (2011). *Citizen Right*. Bangkok: Prapokklao Institute.
- Janreung, S. (2016) *Citizen Day*.
- Supasawat, C. (2016). 2nd *Political Development Plan Public Hearing Version*. Bangkok: Supervise and Research Institute of Thammasat University.
- Suratthani Provincial Administration Organization. (2016). The 12th Nation Direction of Economic Development Plan. *Meeting Paper for Workshop on Making Plan for Suratthani Provincial Administration Organization on 24th -25th March 2016 At Keaosamui Resource Suratthani Province*.
- Thailand Research and Development. (2016). *Sustainable State Policy*. [online] 30th April 2016.
- Sukpricha, T. et al. (2016). *SPEECHES THAT CHANGED THE WORD*. Translate. 3rd edition Bangkok: Amarin Printing and Publishing Ltd. (Plc).
- Yuwadi Boonyakiat. (2012). 21st Century Citizen. Bangkok: Thanakorn Press.

ผู้เขียน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์วิศาล ศรีมหาวโร

สาขาวิชาการพัฒนาชุมชน คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
272 หมู่ 9 ตำบลขุนทะเล อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84100
e-mail : opobla5@gmail.com